

## KARDINGS ONTZET

### Samenvatting

Kardinge is een 275 hectare groot natuurgebied binnen de gemeentegrenzen van Groningen. Kardinge grenst aan de stedelijke bebouwing. Er ontwikkelt zich een zeer gevarieerde natuur in Kardinge. Hoogste tijd om Kardinge aan te sluiten op bestaande natuurnetwerken.

Fase 1: Kardings Ontzet – richting Meerstad/Roegwold/Zuidlaardermeergebied

fase 2: Tocht om de Noord – richting Koningslaagte/Reitdiepdal

Wij behandelen hier alleen fase 1

### Inleiding

Recreatiegebied Kardinge is een groengebied tussen en ten oosten van de Groninger woonwijken Beijum en Lewenborg. De inrichting van het gebied door de gemeente Groningen is een kleine 30 jaar geleden gestart. Het gebied bestaat uit drie zones:

- een intensieve recreatiezone met o.a. karten, sportvelden, sporthallen, ijsbaan, klimhal etc. Deze zone betreft het westelijk deel van het gebied (tegen de ringweg).
- een zone met semi-intensieve recreatie met o.a. wandelen, fietsen, vliegeren, zwemmen, vissen en golfen. Deze zone bevindt zich ten zuiden van de wijk Beijum en ten noorden van de wijk Lewenborg.
- een zone met extensieve recreatie met o.a. wandelen, fietsen en kanoën. Deze zone bevindt zich vooral ten oosten van bovengenoemde woonwijken.

Vooraf laatstgenoemde zone, maar in mindere mate ook de semi-intensieve zone worden gekenmerkt door een afwisseling van jonge bossen, water, kruidenrijke graslanden en moerassen (zie figuur 1). In deze landschapstypen hebben zich in de loop van de jaren bijzondere natuurwaarden ontwikkeld. De aanwezigheid van (bijzondere) planten en dieren in de vier landschapstypen wordt vooral gestuurd door de vochtige kleibodem, waarvan plaatselijk de voedselrijke toplaag is verwijderd en waar plaatselijk in sloten kwel optreedt vanaf de Hondsrug.

Het aan natuurwaarden rijke recreatiegebied Kardinge ligt op dit moment, vooral voor grondgebonden dieren, vleermuizen en insecten, nog geïsoleerd van groen- en natuurgebieden ten zuid(oost)en van de stad Groningen (Kardings Ontzet) én van groen- en natuurgebieden ten noordwesten van de stad (Tocht om de Noord). Op dit moment worden wel faunavoorzieningen aangelegd om de groengebieden in de stad te verbinden met Kardinge, zogenaamde radiale ontsluiting (b.v. verbinding van Hunzezone met Kardinge).



Figuur 1

### Flora en Fauna van het natuurgebied Kardingge

Het natuurgebied Kardingge herbergt een grote verscheidenheid aan soorten natuur. Zo is er veel bos, maar ook moeras, open water en grasland.

In de bossen zijn vele vogels aan te treffen. Omdat het bos nog jong is zijn het vooral soorten die van struwelen houden zoals fitis, kneu, grasmus en tuinfluiter. In de bosranden die lekker door de zon worden beschenen kun je veel vlinders aantreffen naast de algemene vlinders zoals de kleine vos en atalanta vliegen er ook het bruin zandogje, het hooibeestje en icarusblauwtje.

De bossen zijn volop in ontwikkeling en zullen in de toekomst alsmaar veranderen. Bij een gezonde ecologische koppeling zullen er dieren en planten bijkomen maar ook verdwijnen.

In de natte moerassen en wilgenbosjes broeden o.a. de blauwborst, sprinkhaanzanger, rietzanger en rietgors.

Soms word het bijzondere geluid van de roerdomp gehoord. Tevens kent het een waardevolle structuurvariatie met bloemrijk grasland, riet en open water. Opvallend is ook de uitbreiding van rietorchis, inmiddels staan er duizenden exemplaren. De grazige delen zijn zeer bloemrijk met soorten als blauwe knoop, grote ratelaar, stijve ogentroot, knoepkruid, heelblaadjes, canadese guldenroede, kamgras en gewone margriet. Het gebied is ook erg rijk aan libellen in 2011 zijn er 21 soorten geteld waaronder groene- en vroege glazenmaker en glassnijder.

Op de open wateren zijn veel eenden te zien. In de winter is het een belangrijke plek voor onze wintergasten: smient, kraakeend en wintertaling.

Maar ook in broedtijd zijn er vele eendensoorten zoals de slobbeend en kuifeend.

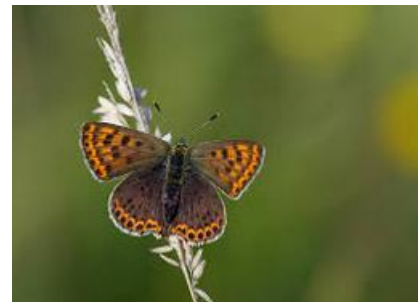
Blijkbaar zit er een overvloed aan eten in de plassen zo zijn het visdiefje, aalscholver en fuut veelvuldig foeragerend waar te nemen. In het vroege voorjaar als de weidevogels terugkeren uit hun winterverblijven, rusten ze uit langs de oevers van de plassen, waarna ze een broedplekje zoeken in het gebied of verder vliegen. De omstandigheden voor weidevogels zijn ondanks vele knelpunten toch goed genoeg voor een behoorlijk aantal broedparen grutto, tureluur en Kievit. Voordat de wijken Lewenborg en Beijum er waren en voordat de bossen op Kardinge werden aangelegd, was het een rijk weidevogelgebied. Misschien zijn de weidevogels plaatstrouw of misschien passen ze zich aan. Nader onderzoek zal hier meer duidelijkheid moeten verschaffen.

Kortom een gebied wat volop in ontwikkeling is en bij een gezonde ecologische ontsluiting nog voor vele verrassingen zal zorgen.

### Doelstelling van Kardinges Ontzet

Ten zuiden van natuurgebied Kardinge liggen een aantal infrastructuurle voorzieningen, die het verhinderen dat vooral grondgebonden dieren, insecten en vleermuizen vanuit groengebieden en natuurgebieden ten zuid(oost)en van de stad Kardinge bereiken.

Aan de zuidkant van de stad Groningen bevindt zich de Ecologische Hoofdstructuur (Natuur netwerk Nederland). Via het Zuidlaardermeergebied, Westerbroekstermadepolder en Kropswolderbuitenpolder loopt deze EHS naar het Roegwold en Dannemeer. Het waterrijke en groenrijke Meerstad vormt een zeer belangrijke schakel tussen bovengenoemde natuurgebieden en Kardinge. Immers de kortste "natuurlijke" weg tussen



bovengenoemde natuurgebieden en Kardinge loopt via Meerstad. Andere routes zullen voor een groot deel door intensief agrarisch land moeten lopen met alle beperkingen van dien (o.a. dure aankoop landbouwgrond). Grondgebonden dieren, die in de nabije toekomst Kardinge zouden kunnen bezoeken vanuit Meerstad, zijn b.v. otter, bever en das maar ook heikikker en bepaalde vlinder- en libellensoorten (bruine vuurvliedder, groene glazenmaker). Het ligt voor de hand om de ecopassage tussen de stepping stone Meerstad en de toekomstige stepping stone Kardinge (richting Reitdiepgebied - zie Tocht om de Noord) iets ten oosten van het buurtschap Ruischerbrug te realiseren (zie figuur 2 en 3).



Figuur 2



Figuur 3

### Ecoverbinding tussen noorden van Meerstad en zuiden van Kardinge

Tussen het noorden van Meerstad en het zuiden van Kardinge bevinden zich, van zuid naar noord, de volgende infrastructurele barrières: de Borgsloot (vaart en weg), het Eemskanaal, het Damsterdiep en de N360. Ook dient er aandacht te zijn voor de inrichting van de noordzijde van Meerstad, de strook tussen de Borgsloot (weg) en het Eemskanaal, tussen het Eemskanaal en Damsterdiep en tussen de N360 en de zuidzijde van Kardinge. Hieronder wordt van zuid naar noord aandacht besteed aan de geadviseerde aanpassingen aan landschap en infrastructuur. Deze aanpassingen zijn voor een groot deel goed en gemakkelijk te realiseren omdat ze meegenomen kunnen worden in thans actuele inrichting van Meerstad (Bureau Meerstad), de actuele oeveraanpassingen van Eemskanaal en Damsterdiep (waterschap Noorderzijlvest en provincie Groningen) en de aanpassingen aan de N360 tussen Groningen en Ten Boer (provincie Groningen).



1. Noordzijde Meerstad

Meerstad wordt op dit moment ingericht, ook de noordzijde grenzend aan de Borgsloot. Aan deze noordzijde is men thans bezig met de aanleg van een helofytenfilter voor de zuivering van water dat vanuit de Borgsloot het Meerstadgebied wordt ingelaten. Dit helofytenfilter vormt een passend onderdeel van de toekomstige ecopassage. In de Borgsloot bevindt zich reeds krabbescheer, levensvoorwaarde voor de groene glazenmaker. Op eventuele dijkes door het filter naar de Borgsloot en langs de Borgsloot zelf, kan met de inrichting en het beheer en onderhoud rekening worden gehouden met de passage van dieren. Hierbij kan gedacht worden aan inplanten of spontaan laten opkomen van bomen (b.v. elzen en wilgen) en inzaaien met kruidenrijke mengsels.



2. Borgsloot (water)

Uit een excursie naar de toekomstige ecopassage bleek dat de Borgsloot geen onneembaar obstakel is voor grondgebonden dieren, insecten en vleermuizen. Dit komt door de afwezigheid van damwanden, zodat dieren over het gehele traject het water weer kunnen verlaten (grondgebonden dieren) én doordat de Borgsloot relatief smal is. *Aandachtspunt is nagaan bij Bureau Meerstad en/of waterschap Hunze en Aa's of de noordelijke oever daadwerkelijk geen damwanden heeft onder de overhangende begroeiing.*

3. Borgsloot (verkeersweg)

Als dieren het water van de Borgsloot via de noordelijke oever uitklimmen, moeten ze vervolgens de weg kruisen. Hoewel deze weg niet zeer druk is (overwegend in de ochtend- en avondspits) bestaat er een kleine kans dat deze kruisende dieren worden doodgereden. Deze kans kan nog verder verkleind worden door halverwege brug tussen Slochterdiep en het bordje gemeente Slochteren/Groningen een verkeersdrempel aan te brengen. Op dit moment is er al een verkeersdrempel ter hoogte van bovengenoemde bord. Bij een toekomstige aanpassing van de weg is het aan te raden om over een faunatunnel onder de weg na te denken.



4. Tussengebied Borgsloot (weg) en Eemskanaal

Dit tussengebied bestond tot voor kort uit (paarden)weilanden (westkant) en een bosje (oostkant). De weilanden zijn grotendeels omgezet in slibbassins, terwijl het bosje voor wat betreft het noordelijk deel gekapt is (i.v.m. dijkophoging). Het is in ieder geval zaak om het restant van het bosje (eigenaar Provincie) te behouden voor ecopassage. Ook is het handig om bij de inrichting van de slibbassins rekening te houden met ecopassage.

## 5. Eemskanaal

Voor zover zichtbaar bestaat ter hoogte van de ecopassage de zuidoever van het Eemskanaal uit stortsteen en is begroeid met riet en andere oeverplanten. Het lijkt erop dat ter water geraakte en/of overzwemmende dieren aan deze zijde makkelijk uit het water kunnen klimmen. Anders is het aan de noordzijde ter hoogte van de ecopassage. Hier is nog een houten damwand aanwezig, die bedekt is met schanskorven. Overzwemmende of te water geraakte dieren kunnen aan deze zijde met geen mogelijkheid uit het water komen. Om in de toekomst ecopassage naar Kardinge mogelijk te maken wordt geadviseerd om in het oeverdeel tussen de Jan Bronssluis en het eerste huis aan de Rollen ten westen daarvan, ter hoogte van het braakliggende tussengebied, de oever natuurvriendelijke te maken en/of één of meerdere uittreeplaatsen te maken.



## 6. Tussengebied Eemskanaal en Damsterdiep

Tussen Jan Bronssluis en het eerste huis aan de Rollen (Eemskanaal NZ) ligt een braakliggend tussengebied. In dit gebied strijdt men tegen Berenklaauw. Geadviseerd wordt dit gebied zodanig in te richten met bosschage dat de berenklaauw geen kans meer krijgt en het door deze inrichting onderdeel kan gaan uitmaken van de ecopassage tussen Meerstad en Kardinge. Ook de aanleg van alleen een houtwal van zuid naar noord in dit tussengebied zou al een plus zijn (perceel is van de Provincie).

7. Damsterdiep

De zuidzijde van het Damsterdiep bestaat ter hoogte van bovengenoemd kale tussengebied deels uit oude damwand (westelijke deel) en deels uit “groene” oever. Ter hoogte van het westelijk deel was vermoedelijk ooit sprake van een overslagplaats van materiaal voor provincie en/of Rijkswaterstaat. Betreffende deel heeft niet meer een dergelijke functie en verwijdering van de damwand en vergraving van de oever tot natuurvriendelijke oever moet – indien het geen cultuurhistorische waarde heeft - zeker mogelijk zijn. De noordzijde van het Damsterdiep bestaat ter hoogte van de ecopassage uit stalen damwand. Deze is ons inziens nog niet zo oud en heeft vermoedelijk een oeverversterkende functie in verband met de N360 die op enig afstand evenwijdig aan de noordelijke damwand loopt. Het ligt voor de hand om ter hoogte van het bordje Groningen langs de N360 een uittreepplaats voor de damwand te maken. Op deze plek omdat ter hoogte van dit bord aan de noordzijde van de N360 de sloot naar het noorden loopt die aansluit op de Zuidwending (brede sloot die tussen Kardinge in de gemeente Groningen en gemeente Ten Boer ligt).



8. N360

Tussen het Damsterdiep en de N360 ligt een bosje, die een prima tussenstation in de ecopassage is. De N360 is een drukke weg. In het kader van de renovatie van deze weg is het aanbevelingswaardig om ter hoogte van het bordje Groningen onder de weg een faunatunnel aan te leggen, zodat in de toekomst geen grondgebonden dieren worden doodgereden. Vanaf de uittreepplaats in het Damsterdiep worden de dieren via een hekwerk naar de tunnel begeleid. De tunnel komt ten westen van bovengenoemde sloot uit en de beesten worden aan de noordzijde van de N360 met faunarasters van en naar de tunnel geleid.

9. Tussengebied tussen N360 en zuidzijde Kardinge

Aan de westkant van eerder genoemde sloot, die verder noordelijk over gaat in de Zuidwending, dient een ecologische strook van circa 25 meter aangelegd te worden waarlangs grondgebonden dieren en insecten zich kunnen verplaatsen richting Kardinge en v.v. Voor de inrichting van deze corridor zou de westelijke oever vergraven kunnen worden en de overtollige grond in het gehele traject als een walletje opgeworpen kunnen worden met op deze wal hier en daar een struik en een wilde bijenlint.



Er wordt voor gekozen om deze strook aan de westzijde van de sloot aan te leggen omdat dit nog op grondgebied van de gemeente Groningen ligt en sprake is van schapenbegrazing. Aan



de andere zijde is sprake van gemeente Ten Boer en intensieve landbouw. (Mogelijk kan het waterschap Noorderzijlvest hier iets in betekenen omdat zij nog budget hebben om natuurvriendelijke oevers aan te leggen).

← huidig

toekomstig ↓



### Nut en noodzaak van de eco-verbinding tussen Meerstad en Kardinge

We hoeven hier niet meer uitvoerig uit te leggen waarom het belangrijk is dat dieren kunnen migreren. Dieren moeten hun DNA kunnen doorgeven. Een geïsoleerde groep dieren verzwakt door inteelt. Migreren betekent de soort in stand houden. Tevens kunnen nieuwe diersoorten, via eco-verbindingen, gebieden koloniseren.

Vogels kunnen vliegen. Vlinders, insecten en zoogdieren kunnen we helpen met robuuste faunaverbindingen. Aangezien de meeste dieren niet dwars door het bos trekken, maar vaak langs de randen van het bos of langs bosschages om beschutting te hebben, kunnen we eigenlijk stellen dat er weinig grote ingrepen nodig zijn om deze passage te realiseren.

Kardinge ligt momenteel geïsoleerd. Aansluiting – hetzij rechtsom, hetzij linksom – bij een bestaand natuurgebied zou goed zijn. Gezien de ontwikkeling van Kardinge (17 hectare water, 12 hectare moeras, 67 hectare kruiden- en faunarijke grasland, natuurlijk peilbeheer) is het logisch dat eerst de verbinding met Meerstad en Dannemeer/Zuidlaardermeer wordt gezocht. Het vult elkaar aan, het verstevigt beide gebieden.

In de Stedelijke ecologische structuur 2014 staat deze plek als knelpunt gemarkeerd (zie figuur 3 meest rechtse rode punt). “Op de nominatie om ooit eens iets mee te gaan doen”. Er zijn echter twee belangrijke redenen om nu door te pakken, zogenaamde *quick wins*.

1/ De damwanden van het Eemskanaal worden momenteel versterkt. Het beste moment om een fauna-uittredeplaats te realiseren.



2/ De N360 gaat op de schop. Een beter moment om een faunapassage te realiseren is er niet. Maar de belangrijkste reden om nu door te pakken is omdat de natuur zélf op de deur klopt. Vanaf het Zuidlaardermeergebied komt de otter deze kant op, de das is al in Meerstad, de waterspitsmuis zit in de Harkstederbroeklanden (maar ook in Koningslaagte), de heikikker zit massaal in Meerstad en de poelkikker zit in Beijum, Karding en Koningslaagte.

Doelsoorten:



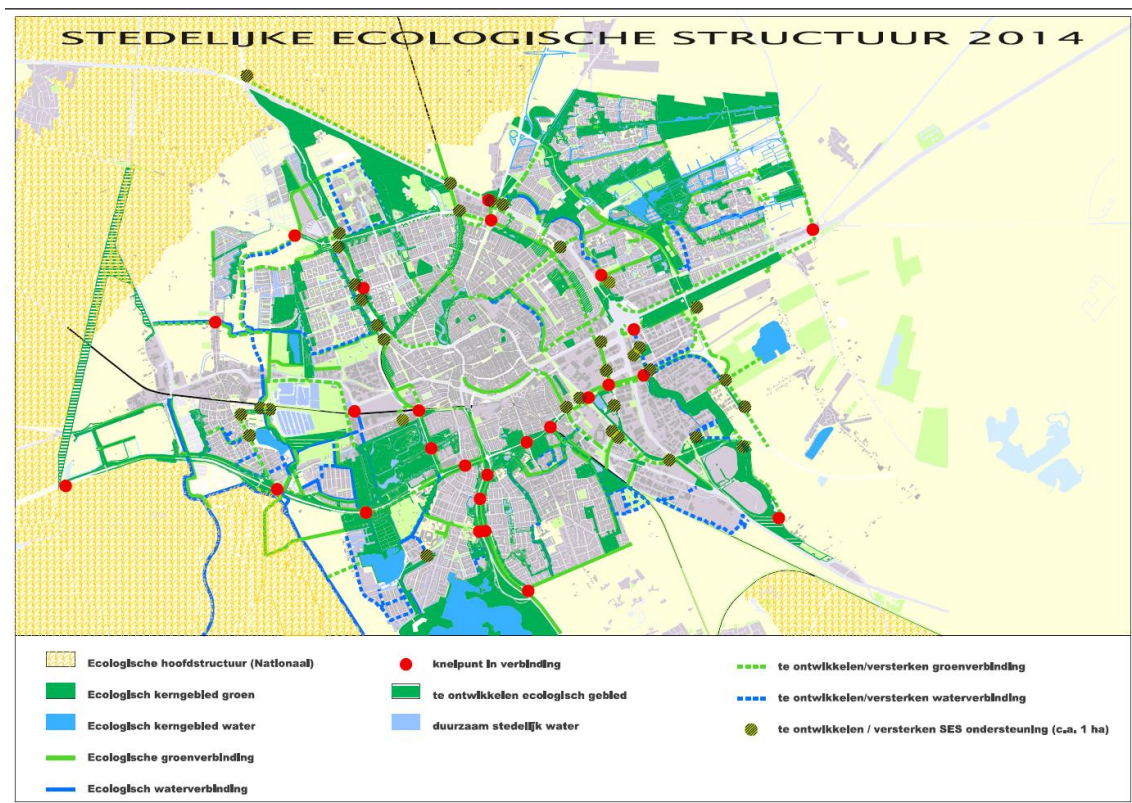
Otter, bever, das, waterspitsmuis, dwergmuis, watervleermuis, meervleermuis, ringslang, heikikker, poelkikker, bruine kikker, geelsprietdikkopje, bruine vuurvlieder, argusvlinder, moerassprinkhaan, zompsprinkhaan,

greppelsprinkhaan, groene glazenmaker + overige libellensoorten van voedselrijker moerasmilieu, wilde bijen.



Biotopen: rietvegetaties, moeras, weilanden, bosrand, struweel, mantel- en zoomvegetaties.

De N360 wordt gereconstrueerd, de damwanden van het Eemskanaal worden vervangen, Noorderzijvest dient nog natuurvriendelijke oevers langs sloten en kanalen aan te leggen, als nu niet doorgepakt wordt, moet het later alsnog. En dan kost het een veelvoud. De noodzaak heeft de gemeente in 2014 zelf ook al aangegeven op onderstaande kaart. Let wel, het betreft hier drie knelpunten: Eemskanaal, Damsterdiep en N360. In één keer kan dit nu opgelost worden. En, het zal nooit weer voor deze prijs kunnen.



Figuur 4

### Samenvatting probleemstelling:

Door de barrièrewerking van de N360, het Damsterdiep en het Eemskanaal kan de verbinding Kardinge → Meerstad → Roegwold/Zuidlaardermeergebied niet worden gerealiseerd en dreigen er in de EU beschermde diersoorten te worden doodgereden of te verdrinken. Dat probleem kan nu worden aangepakt mede omdat de provincies door de nieuwe Wet Natuurbescherming vanaf 2016 bevoegd gezag worden voor de bescherming van die diersoorten. Ook het Groninger Collegeakkoord en de positieve insteek van veel betrokken partijen maakt dat de tijd nu rijp is. Twee invalshoeken: het herstellen van ecologische verbindingen en het voorkomen van faunaslachtoffers.

### Begeleidingsgroep

- Natuurmonumenten
- Het Groninger Landschap
- IVN Groningen/Haren
- Landschapsbeheer Groningen
- Stadsecologie gemeente Groningen
- Provincie Groningen
- Natuur en Milieufederatie Groningen
- Waterschap Noorderzijlvest
- Vereniging Duurzame Landbouw Stad en Ommeland